Scientific quarterly (scientific-research article) of Islamic world political research
Vol. 14, No. 3, Fall 2024, 59-77
DOI: 10.21859/priw-140303

The Role of Sanctions in Governance Quality in Iran after the Islamic Revolution

Majid Ostovar[1], Ahmad Reza Shahali[2]

Date of Received: 2024/05/03 **Date of Acceptance**:2024/07/29

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

Abstract

Economic sanctions are instruments that major powers have employed in recent decades in place of physical force, inflicting significant damage on targeted countries. Following the Islamic Revolution, Iran faced extensive economic and political sanctions, which have taken on diverse dimensions in recent years. The central question of the present study is: What impact have economic sanctions against Iran had on the country's ranking in government governance quality during the 2010s? The study's main hypothesis asserts that the intensification of economic sanctions in the 2010s has led to a decline in Iran's governance quality rankings, including voice and accountability, political stability and absence of violence, government effectiveness, regulatory quality, rule of law, and control of corruption. The findings of this research indicate that in the years when economic sanctions against Iran were intensified, Iran's

1. Associate Professor Department of Political Science, Ra. C., Islamic Azad University, Rasht, Iran (responsible Author) , ostovar@iaurasht.ac.ir

2. Associate Professor, Department of Islamic Studies, University of Science and Technology, Tehran, Iran. shahali@iust.ac.ir

Copyright © 2018, This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA...

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]

ranking in governance quality indicators deteriorated. The research adopts a qualitative method and is conducted using a descriptive–analytical approach.

Keywords: Sanctions, Governance, Corruption, Political Stability, Rule of law

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]

پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، انجمن مطالعات جهان اسلام
فصلنامه علمی (مقاله علمی - پژوهشی) پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، سال چهاردهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۳، صص ۷۷ - ۵۹

DOI: ۱۰.۲۱۸۵۹/priw-۱۴۰۳۰۳

بررسی نقش تحریم‌ها در کیفیت حکمرانی در ایران بعد از انقلاب اسلامی

مجید استوار[۱]
احمدرضا شاه علی[۲]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۱۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۰۸

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

چکیده

تحریم‌های اقتصادی ابزاری است که قدرت‌های بزرگ در چند دهه اخیر به جای قدرت فیزیکی از آن استفاده کرده و آسیبهای بسیاری به کشورهای هدف وارد ساخته‌اند. بعد از وقوع انقلاب اسلامی، کشورمان با تحریمهای اقتصادی و سیاسی بسیاری روبرو شد و در سالهای اخیر ابعاد متنوعی نیز پیدا کرده است. پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که تحریم‌های اقتصادی علیه ایران چه تاثیری بر رتبه کیفیت حکمرانی دولت در دهه ۱۳۹۰ شمسی گذاشته است؟ فرضیه اصلی پژوهش حاضر از این قرار است که افزایش میزان تحریم‌های اقتصادی در دهه ۱۳۹۰، موجب کاهش رتبه کیفیت حکمرانی در ایران شامل حق اظهارنظر و پاسخگویی، ثبات سیاسی و عدم خشونت، کارایی دولت، کیفیت مقررات، حاکمیت قانون و کنترل فساد شده است. یافته‌های حاصل از پژوهش حاضر نیز نشان می‌دهد در سالهایی که تحریم‌های اقتصادی علیه ایران تشدید شده است، رتبه ایران در شاخصهای کیفیت حکمرانی تقلیل یافته است. روش پژوهش حاضر کیفی است و با رویکرد توصیفی - تحلیلی انجام شده است.

واژه‌های کلیدی: تحریم، حکمرانی، فساد، ثبات سیاسی، قانون

۱. دانشیار گروه علوم سیاسی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران (نویسنده مسئول) ، ostovar@iaurasht.ac.ir
۲. دانشیار گروه معارف اسلامی دانشگاه علم و صنعت، تهران، ایران shahali@iust.ac.ir

Copyright © 2018, This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]

مقدمه

تحریم‌های اقتصادی[1] ابزاری است که قدرتهای بزرگ در چند دهه اخیر به جای جنگ از آن استفاده می‌کنند و به عنوان یک عمل قهریه، روشی بوده که به‌جهت اقدام دیپلماتیک آرام از یک سو و از سوی دیگر مداخه‌ای شبه نظامی قهری به‌حساب می‌آید (کگلی و ویتکف، ۱۳۸۴: ۱۲۱). به‌همین جهت تحریم اقتصادی محدودیت‌هایی بر کشور موردنظر اعمال می‌کند که می‌تواند تحریم تجاری، خدماتی، معاملاتی و همچنین روابط مالی یک کشور را تحت تاثیر خود قرار دهد. همه این اعمال به جهت دستیابی به اهداف سیاسی بوده که در نهایت موجب آسیب دیدن حیات اقتصادی یک کشور می‌شود. امروزه نحوه اجرای تحریم‌ها دچار تغییر شده است، به‌گونه‌ای که «هالستی» معتقد است که هدف از تحریم، ایجاد تغییر وضعیت و رفتارهای داخلی و خارجی کشور هدف می‌باشد (هالستی، ۱۳۷۷: ۵۸).

بعد از وقوع انقلاب اسلامی و پیشرفت علمی، فنی و نظامی کشور و بروز تعارض با قدرتهای بزرگ، تعدادی از دولت های غربی جهت تحدید پیشرفت‌های مذکور و ایجاد موانع در جهت دستیابی به فناوری صلح‌آمیز هسته‌ای به اقدامات تقابلی مبادرت کردند که از جمله این اقدامات می‌توان برقراری و اعمال تحریم‌های همه جانبه اقتصادی از سال ۲۰۰۶ میلادی به بعد را مورد توجه قرار داد. در این سال ایران به دلیل برنامه هسته‌ای با چهار قطعنامه شورای امنیت سازمان ملل مواجه شد و تبعات اقتصادی و امنیتی پیچیده ای را برای کشور رقم زد. بنابراین پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که تحریم‌های اقتصادی علیه ایران چه تاثیری بر رتبه کیفیت حکمرانی دولت در دهه ۱۳۹۰ شمسی گذاشته است؟ فرضیه اصلی پژوهش حاضر از این قرار است که تحریم‌های اقتصادی در دهه ۱۳۹۰ موجب کاهش معنادار رتبه کیفیت حکمرانی در ایران شامل حق اظهار نظر و پاسخگویی، ثبات سیاسی و عدم خشونت، کارایی دولت، کیفیت مقررات، حاکمیت قانون و کنترل فساد شده‌اند.

به منظور سنجش کیفیت حکمرانی در یک کشور شاخص‌هایی مدنظر است که این شاخص‌ها توسط بانک جهانی معرفی شده است. این شاخص‌ها می‌توانند تحت تأثیر عوامل متعددی باشند که یکی از این عوامل تحریم‌هایی است که بر یک حکومت اعمال می‌شود. ایران به‌دلیل سیاست‌هایی که در منطقه و در جهان دارد و نوع خاص حکومت خود پس از انقلاب اسلامی همیشه مورد فشار بین‌المللی بوده و انواع تحریم‌ها را به‌خصوص در دهه‌ی ۸۰ و ۹۰ شمسی تجربه نموده است. از همین‌رو در پژوهش حاضر با بررسی شاخص‌های مورد نظر بانک جهانی تلاش می‌شود میزان کیفیت حکمرانی در ایران مورد بررسی قرار گیرد.

1. Economic Sanctions

فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]

پیشینه پژوهش

بررسی‌ها نشان می‌دهد که مطالعات محدودی در باب بررسی آثار تحریم‌ها بر شاخص‌های شش‌گانه حکمرانی در ایران صورت گرفته است. به تعدادی از این آثار اشاره می‌شود.

محمدرضا فرزانگان و نادر حبیبی (۲۰۲۵) در پژوهشی با عنوان «تاثیر تحریمهای بین المللی در اندازه طبقه متوسط در ایران» با بهره‌گیری از داده‌های بلندمدت و روش‌های اقتصادسنجی مقایسه‌ای نشان می‌دهند که تحریم‌های بین‌المللی اثر قابل‌توجهی بر ساختار طبقاتی کشورهای هدف، به‌ویژه بر اندازه طبقه متوسط دارند و از طریق کاهش رشد اقتصادی، محدودسازی دسترسی به بازارهای جهانی و افزایش هزینه‌های مبادله، باعث کوچک شدن طبقه متوسط می‌شوند.

داریو لودتی[1] و هاشم پسران (۲۰۲۳) در پژوهشی با عنوان «شناسایی و تعیین اثرات تحریم‌ها بر اقتصاد ایران با استفاده از پوشش خبری روزنامه‌ها» بر شناسایی و برآورد کمّی تأثیر تحریم‌ها بر اقتصاد ایران در دوره ۱۹۸۹ تا ۲۰۱۹ تمرکز دارد. مطالعه، یک رویکرد سری‌زمانی جدید ارائه می‌کند و شاخص نوآورانه‌ای از شدت تحریم‌ها بر اساس پوشش روزنامه‌های روزانه پیشنهاد می‌دهد. بر اساس یافته‌ها، در نبود تحریم‌ها نرخ رشد سالانه اقتصاد ایران می‌توانست حدود ۴ تا ۵ درصد باشد، در حالی که رشد تحقق‌یافته حدود ۳ درصد بوده است. تحریم‌ها به‌طور معناداری درآمدهای صادرات نفت را کاهش می‌دهند و موجب افت شدید ارزش ریال می‌شوند؛ پیامد این فرایند افزایش تورم و کاهش رشد تولید است.

میرکو دراکا[2] و دیگران (۲۰۲۳) در پژوهشی با عنوان «هدفمند؟ تحریم‌ها و منافع اقتصادی نخبگان سیاسی در ایران» تحلیل می‌کنند که آیا تحریم‌ها واقعاً منافع اقتصادی نخبگان سیاسی در ایران را هدف قرار می‌دهند یا خیر؟ این مطالعه به رابطه میان تحریم‌ها، رانت‌جویی سیاسی و توزیع قدرت سیاسی می‌پردازد.

عرب یارمحمدی و همکاران در سال ۱۳۹۸ مطالعه‌ای با عنوان «بهبود حکمرانی در ایران با تأکید بر اقتصاد هوشمند در دوران تحریم»، فارغ از شدت و جهت علیت موجود بین وضعیت اقتصادی و نظام حکمرانی کشور، نتایج نگران کننده‌ای را از وضعیت نامساعد نماگرهای اقتصادی در مقایسه با سال‌های گذشته و وضعیت نامناسب شاخص‌های حکمرانی در مقایسه با جهان و منطقه استخراج کردند.

پژوهشکده مطالعات راهبردي با انتشار آثار تعدادی از پژوهشگران در کتاب «کارآمدي نظام سياسي»

1. Dario Laudati
2. Mirko Draca

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]

(۱۳۹۹)، بطور مفصل به ابعاد نظري، كارآمدي اداري و كارآمدي فرهنگي، اجتماعي در جمهوري اسلامي پرداخته است.

نتایج بررسی پیشینه مطالعاتی نشان می‌دهد که تحریم‌ها می‌توانند بر شاخص‌های حکمرانی تأثیرات نامطلوب داشته باشد اما مطالعات صورت گرفته صرفا به اثرات اقتصادی یا رفاهی تحریم‌ها توجه کرده اند و نوآوری پژوهش حاضر این است که بر اثرات تحریمها بر شاخص‌های شش گانه حکمرانی مانند حق اظهار نظر و پاسخگویی، ثبات سیاسی و عدم خشونت، کارایی دولت، کیفیت مقررات، حاکمیت قانون و کنترل فساد را مورد بررسی قرار می‌دهد. در این پژوهش مفهوم «اقتصاد سیاسی تحریم» با «حاکمیت نهادی» مورد توجه قرار می‌گیرد.

روش شناسی

روش پژوهش حاضر کیفی است و با رویکرد توصیفی - تحلیلی به تبیین وضعیت حکمرانی در ایران پرداخته است. بر اساس همین چارچوب روشی، با بررسی چالش های بنیادی اقتصادی، سیاسی و اجتماعی تلاش می‌شود برمبنای شاخصهای حکمرانی مورد نظر بانک جهانی، وضعیت حکمرانی در دهه ۱۳۹۰ شمسی مورد سنجش قرار گیرد.

مبانی نظری

حکمرانی

حکمرانی به معنای فرآیندها، نهادها و سازوکارهایی است که از طریق آن قدرت و منابع در یک جامعه سازمان‌دهی، هدایت و کنترل می‌شوند تا اهداف توسعه‌ای و رفاهی تحقق یابند. حکمرانی تنها به دولت محدود نمی‌شود، بلکه شامل نهادهای دولتی، بخش خصوصی، جامعه مدنی و سایر بازیگران سیاسی و اجتماعی است که در تعیین سیاست‌ها، اجرای قوانین و نظارت بر عملکرد دولت نقش دارند. در ادبیات توسعه و اقتصاد سیاسی، کیفیت حکمرانی به توانایی دولت و نهادها در مدیریت منابع، اجرای قوانین، ارائه خدمات عمومی مؤثر و پاسخگویی به شهروندان اشاره دارد. حکمرانی خوب باعث ایجاد اعتماد عمومی، کاهش فساد، افزایش سرمایه اجتماعی و ارتقای رفاه می‌شود. از سوی دیگر، ضعف حکمرانی می‌تواند منجر به سوءاستفاده از منابع، ناکارآمدی نهادها و بی‌ثباتی سیاسی گردد. بر همین مبنا نهادهای بین‌المللی، مانند بانک جهانی و برنامه توسعه سازمان ملل متحد (UNDP)، شش شاخص کلیدی برای

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]

سنجش کیفیت حکمرانی معرفی کرده‌اند که عبارتند از: حق اظهارنظر و پاسخگویی[1]، ثبات سیاسی و پرهیز از خشونت[2]، اثربخشی حکومت[3]، کیفیت قانون و مقرارت[4]، حاکمیت قانون[5] و کنترل فساد[6]. (World Bank, 2022; UNDP, 2023).

حق اظهارنظر و پاسخگویی بیانگر توانایی شهروندان برای مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها و نظارت بر عملکرد دولت است. تحریم‌ها با افزایش تمرکز قدرت و محدود کردن منابع اقتصادی دولت، ممکن است ظرفیت جامعه مدنی و رسانه‌ها برای نظارت و مشارکت مؤثر را کاهش دهند.

ثبات سیاسی و پرهیز از خشونت نشان‌دهنده امنیت اجتماعی و سیاسی جامعه و قابلیت پیشگیری از ناآرامی‌ها است. فشارهای اقتصادی ناشی از تحریم‌ها می‌توانند نارضایتی عمومی را افزایش دهند، بی‌ثباتی سیاسی ایجاد کنند و خطر خشونت یا تنش‌های اجتماعی را تشدید نمایند.

اثربخشی حکومت مرتبط با کیفیت ارائه خدمات عمومی، توانایی سیاست‌گذاری و اجرای برنامه‌های دولت است. کاهش منابع مالی ناشی از تحریم‌ها، ضعف در سرمایه‌گذاری‌های توسعه‌ای و کندی در ارائه خدمات را به دنبال دارد و بر اثربخشی نهادهای اجرایی تأثیر منفی می‌گذارد.

کیفیت قانون و مقررات بیانگر توانایی دولت در تدوین و اجرای مقررات کارآمد برای حمایت از اقتصاد و جامعه است. محدودیت‌های ناشی از تحریم‌ها می‌تواند فرآیندهای قانونی و مقرراتی را مختل کند و باعث شود که سیاست‌ها و اصلاحات ساختاری به تأخیر بیفتند.

حاکمیت قانون به معنای اجرای عادلانه قوانین و کاهش خودسرپرستی نهادهاست. فشار اقتصادی تحریم‌ها می‌تواند اجرای قانون را با مشکل مواجه کند، فرصت‌های رانت و سوءاستفاده از قدرت را افزایش دهد و اعتماد عمومی به نظام قضایی و اداری را کاهش دهد.

کنترل فساد نیز شاخصی است که توانایی دولت در محدود کردن سوءاستفاده از قدرت و منابع عمومی را اندازه‌گیری می‌کند. مطالعات نشان می‌دهند تحریم‌ها به ویژه در کشورهایی با ساختار نهادی شکننده، امکان فساد را افزایش می‌دهند و نهادهای دارای ارتباط سیاسی بیش از سایرین تحت تأثیر قرار می‌گیرند. (Kaufmann, Kraay & Mastruzzi, 2010).

1. Voice and Accountability Index
2. Political Stability Index
3. Government Effectiveness Index
4. Regulatory Quality Index
5. Rule of Low Index
6. Control of Corruption

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]

در نتیجه، چارچوب شش‌گانه ارائه شده توسط بانک جهانی و برنامه توسعه سازمان ملل متحد، امکان تحلیل جامع و کمّی تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر کیفیت حکمرانی در ایران را فراهم می‌آورد و می‌تواند مبنای توسعه مدل‌های آماری برای بررسی تغییرات شاخص‌های کیفیت حکمرانی در دهه ۱۳۹۰ شمسی باشد.

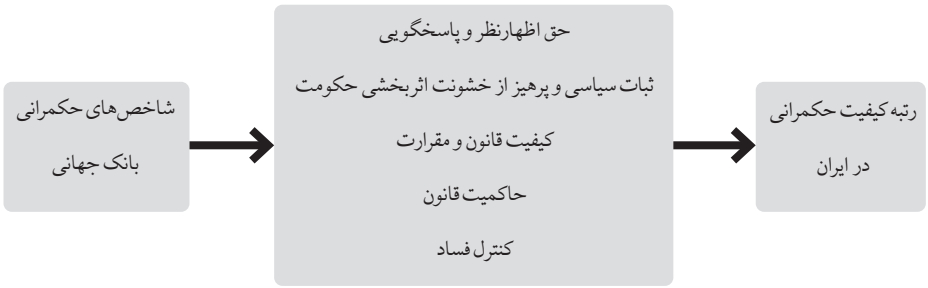

شکل۱: چارچوب نظری شاخص‌های کیفیت حکمرانی در ایران

نگاهی به وضعیت حکمرانی در ایران بر مبنای شاخص‌های کیفیت حکمرانی

در جدولهای (۱) و (۲) و شکل (۲) نمره شاخص‌های حکمرانی بانک جهانی از سال ۱۹۹۶ تا ۲۰۲۰ (۲٫۵- ضعیف؛ ۲٫۵ قوی) و رتبه ایران در جهان ارائه گردیده است.

شاخصهای حکمرانی	۲۰۰۰	۲۰۰۵	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰
پاسخگویی و حق اظهارنظر	-۰/۹۳	-۱/۲۸	-۱/۶۱	-۱/۵۸	-۱/۶۰	-۱/۶۱	-۱/۵۸	-۱/۵۱	-۱/۳۴	-۱/۳۰	-۱/۳۳	-۱/۳۹	-۱/۴۸
ثبات سیاسی و نبود خشونت	-۰/۷۳	-۰/۷۸	-۱/۶۳	-۱/۴۲	-۱/۳۲	-۱/۲۵	-۰/۸۷	-۰/۹۳	-۰/۸۱	-۰/۹۳	-۱/۳۵	-۱/۷۱	-۱/۶۷
اثربخشی دولت	-۰/۴۹	-۰/۶۲	-۰/۴۸	-۰/۴۳	-۰/۵۳	-۰/۶۸	-۰/۴۳	-۰/۲۱	-۰/۱۹	-۰/۲۰	-۰/۴۳	-۰/۵۵	-۰/۹۹
کیفیت قانون- گذاری	-۱/۶۵	-۱/۲۰	-۱/۷۱	-۱/۵۲	-۱/۴۳	-۱/۴۹	-۱/۴۶	-۱/۳۱	-۱/۲۳	-۱/۲۰	-۱/۳۸	-۱/۴۲	-۱/۴۶
حاکمیت قانون	-۰/۵۱	-۰/۸۳	-۱/۰۲	-۰/۹۷	-۰/۹۲	-۱	-۱/۰۶	-۰/۹۲	-۰/۶۸	-۰/۶۸	-۰/۶۹	-۰/۷۵	-۰/۸۷
مهار فساد	-۰/۴۰	-۰/۴۸	-۰/۹۵	-۰/۸۷	-۰/۷۹	-۰/۶۹	-۰/۶۲	-۰/۶۰	-۰/۷۱	-۰/۸۱	-۰/۹۶	-۱/۰۵	-۱/۰۹

جدول ۱: نمره زیر شاخص‌های حکمرانی در ایران
Source: (The World Bank Indicators, 2021)

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]

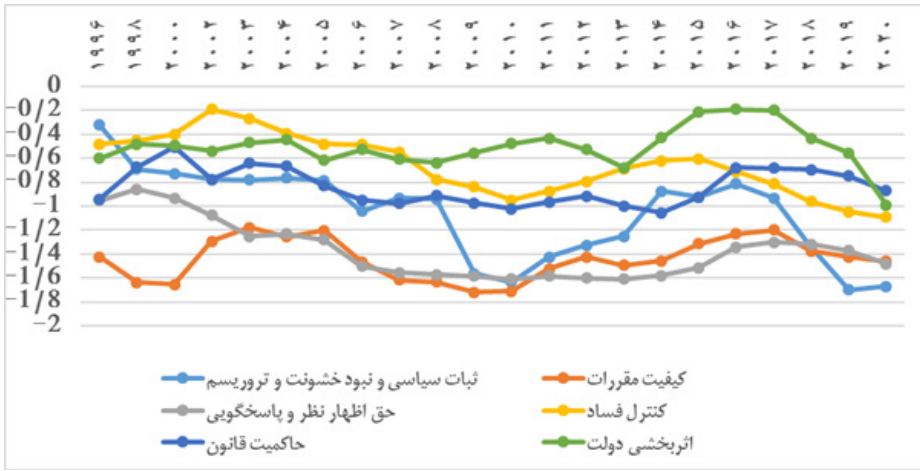

شکل ۲: روند تغییر زیر شاخص‌های حکمرانی در ایران

شاخصهای حکمرانی	۲۰۰۰	۲۰۰۵	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰
پاسخگویی و حق اظهارنظر	۱۵۱	۱۷۳	۱۸۱	۱۸۰	۱۸۲	۱۸۳	۱۸۲	۱۷۹	۱۷۰	۱۶۹	۱۶۹	۱۷۰	۱۷۷
ثبات سیاسی و نبود خشونت	۱۳۹	۱۴۳	۱۸۰	۱۷۸	۱۷۲	۱۷۱	۱۵۹	۱۵۸	۱۵۸	۱۶۳	۱۷۴	۱۸۳	۱۷۹
اثربخشی دولت	۱۱۸	۱۲۵	۱۱۷	۱۱۰	۱۲۴	۱۳۶	۱۱۷	۱۰۰	۱۰۳	۱۰۴	۱۱۷	۱۲۷	۱۶۳
کیفیت قانونگذاری	۱۷۶	۱۶۸	۱۸۶	۱۸۳	۱۷۹	۱۸۳	۱۸۳	۱۷۹	۱۷۵	۱۷۳	۱۸۰	۱۸۰	۱۸۰
حاکمیت قانون	۱۲۴	۱۴۶	۱۶۳	۱۵۹	۱۵۵	۱۶۲	۱۶۹	۱۵۹	۱۳۸	۱۳۷	۱۴۲	۱۴۵	۱۵۲
مهار فساد	۱۱۱	۱۱۲	۱۵۵	۱۵۰	۱۴۴	۱۳۳	۱۲۹	۱۲۶	۱۳۷	۱۵۰	۱۶۰	۱۶۴	۱۶۳

جدول ۲: رتبه مقایسه‌ای شاخص‌های حکمرانی ایران در جهان
(The World Bank Indicators, 2021)Source:

در شکل (۳) نیز به مقایسه وضعیت شاخص‌های حکمرانی در یک دهه نشان می دهد وضعیت حکمرانی با نوسانهای عمیقی روبرو بوده و جز در یک بازه زمانی محدود فایده قابل توجه و پایداری برای ایران نداشته است.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]

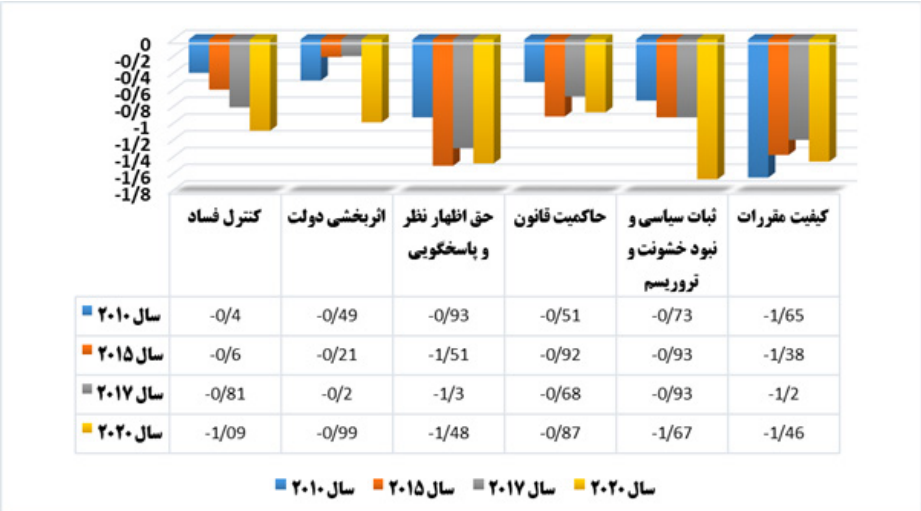

شکل ۳: مقایسه تغییرات شاخص‌های حکمرانی در روندی ده ساله

در سال ۲۰۲۰، رتبه ایران در میان ۲۰۲ کشور ۱۸۱ بوده که پس از گرفتن میانگین عددی از زیرشاخص‌ها به‌دست آمده است. داده‌های جدول (۱) و جدول (۲) نشان می‌دهد که شاخص پاسخگویی و اظهارنظر در بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰ از ۰/۹۳- و ۱/۴۸- در نوسان بوده و از نقطه‌نظر رتبه‌بندی نیز جمهوری اسلامی ایران از رتبه ۱۸۱ در سال ۲۰۱۰ به رتبه ۱۷۷ در سال ۲۰۲۰ رسیده است.

همچنین داده‌های جدول (۱) و جدول (۲) نشان می‌دهد نمره ایران در شاخص ثبات سیاسی و نبود خشونت و تروریسم در بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰ از ۰/۷۳- و ۱/۶۷- در نوسان بوده ولی از سال ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۰ روند افزایشی را طی نموده، به‌گونه‌ای که در سال ۲۰۱۰ نمره ایران ۱/۶۳- بوده و در سال ۲۰۲۰ به میزان ۱/۶۷- رسیده است. اگرچه این تغییرات به ظاهر نامحسوس و کم به‌نظر می‌رسد اما با توجه به شکل (۲) نوسانات زیادی که این شاخص در طی دهه‌ی ۹۰ شمسی طی نموده است را می‌توان مشاهده نمود. از نقطه-نظر رتبه‌بندی نیز جمهوری اسلامی ایران از رتبه ۱۸۰ در سال ۲۰۱۰ به رتبه ۱۷۹ در سال ۲۰۲۰ رسیده است.

همچنین داده‌های داده‌های جدول (۱) و جدول (۲) و شکل (۲) نشان می‌دهد نمره شاخص اثربخشی دولت ایران از سال ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۵ (زمان توافقنامه برجام) نیز روند کاهشی (۰/۴۸- تا ۰/۲۱-) و این روند کاهشی تا قبل از سال ۲۰۱۸ (لغو توافقنامه برجام) ادامه داشته است (۰/۲۰-) و در سال‌های ۲۰۱۸

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]

تا ۲۰۲۰ (۰/۹۹-) با کاهش نمره در شاخص اثربخشی دولت روبه‌رو بوده است. از نقطه‌نظر رتبه‌بندی نیز از رتبه ۱۱۷ در سال ۲۰۱۰ به رتبه ۱۵۲ در سال ۲۰۲۰ رسیده است. این موضوع نشان می‌دهد اثربخشی اداری و نهادی دولت ایران وابستگی کمی به تحریمها داشته و دولت وقت از اصلاحات اداری و بوروکراتیک به منظور چابک سازی بهره‌ای نبرده است.

همچنین داده‌های جدول (۱) و جدول (۲) و شکل (۲) نشان می‌دهد نمره شاخص کیفیت قانون‌گذاری از سال ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۷ روند کاهشی را طی نموده است، به‌صورتی که این عدد از ۱/۷۱- به ۱/۲۰- کاهش یافته و در سال‌های پس از لغو توافق‌نامه برجام جهش اندکی داشته و میزان این شاخص در سال ۲۰۲۰ به عدد ۱/۴۶- رسید. نگاه کلی به شاخص کیفیت قانون‌گذاری نشان می‌دهد که نمره آن در طی سال‌های ۲۰۲۰-۲۰۱۰ روند کاهشی داشته است و صرفا از رتبه ۱۸۶ در سال ۲۰۱۰ به رتبه ۱۸۰ در سال ۲۰۲۰ رسیده است.

همچنین داده‌های جدول (۱) و جدول (۲) و شکل (۲) نشان می‌دهد دولت صرفا در نمره شاخص حاکمیت قانون نیز در طی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۰ روند کاهشی را تجربه نموده و از نمره ۱/۰۲- در سال ۲۰۱۰ به نمره ۰/۸۷- در سال ۲۰۲۰ رسیده است.

همچنین داده‌های جدول (۱) و جدول (۲) و شکل (۲) نشان می‌دهد شاخص مهار فساد از جمله شاخص‌هایی بوده که با ناکامی روبه‌رو بوده و نه تنها از روند کاهشی برخوردار نبوده، بلکه ایران با افزایش نمره و تنزل رتبه در این شاخص روبه‌رو بوده است. به‌گونه‌ای که از آغاز ارائه گزارش بانک جهانی یعنی سال ۱۹۹۶ تا سال ۲۰۲۰ که آخرین گزارش بانک جهانی می‌باشد نمره مهار فساد از ۰/۴۸- به ۱/۰۹- رسیده است. از نقطه نظر رتبه‌بندی جهانی نیز در سال ۲۰۰۰ رتبه ایران ۱۱۱ بوده و در سال ۲۰۲۰ به رتبه ۱۶۳ رسیده است که نشان از وضعیت نامناسب ایران در این شاخص دارد. در طی دهه‌ی ۹۰ شمسی نیز تغییرات مثبتی بر این شاخص مشاهده نشده است و در سال ۲۰۱۰ رتبه ایران ۱۵۵ بوده و در سال ۲۰۲۰ با چند پله سقوط به عدد ۱۶۳ رسیده است.

در دوره دولت یازدهم و دوازدهم، شاخص نرخ تولید ناخالص داخلی دچار افت محسوسی شد.در این دوره سرانه تولید ناخالص داخلی ایران در پایان سال ۲۰۱۴، یک سال پیش از روی کار آمدن دولت یازدهم، ۵۲۹۰ دلار به ازای هر شهروند ایرانی بوده است. بر اساس این آمار، این شاخص اقتصادی در سال ۲۰۱۵ با کاهش محسوس به ۴۷۱۰ دلار رسید. آمار صندوق بین المللی پول نشان می‌دهد سرانه تولید ناخالص داخلی ایران در سال ۲۰۱۶ نیز همچنان روندی نزولی را تجربه کرده و به ۴۶۸۰ دلار

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]

بـه ازای هر ایرانی کاهش یافته است.. با در نظر گرفتن این آمار می‌توان نتیجه گرفت، با روی کار آمـدن دولت یـازدهم، سرانه تولید ناخالص هر ایـران تـا پایان سـال ۲۰۱۷ بـه طـور متوسط ۱۵ درصد کاهش یافته است (حـاجیلو، ۱۳۹۶: ۱۱۳).

آمارهای رسمی سایت بانک جهانی درباره دولت های یازدهم و دوازدهم نشان می‌دهد که در طی دهه ۹۰ شمسی تغییرات به سمت منفی کشش داشته است و لغو تحریم‌ها در طی سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۸ اثر محسوسی در بهبود شاخص‌های حکمرانی مورد نظر این پژوهش نداشته است. این موضوع نشان می‌دهد بخشی از موانع کیفیت حکمرانی مرتبط به مسائل و نواقص در داخل کشور بوده و تحت تأثیر عوامل خارجی ازجمله تحریم‌ها نمی‌باشد.

علل بنیادی اثرگذاری تحریمها بر کیفیت حکمرانی

نتایج بررسی‌های آماری تحقیق حاضر نشان داد که دولتهای یازدهم و دوازدهم در دستیابی به کیفیت مطلوب حکمرانی موفق نبوده است. به خصوص با لغو توافقنامه برجام از سوی ایالات متحده آمریکا و فراگیری تحریم‌ها بر کشور، دولت روحانی در کنترل تورم ناتوان و در نهایت با تنزل کیفیت حکمرانی روبرو شد. پس از لغو توافقنامه برجام، دولت نتوانست بر اقتصاد کشور مسلط شود و کنترل اوضاع را از دست داد و شاخص اثربخشی دولت که در ابتدای دهه ۹۰ شمسی ۰/۴۸- بود به عدد ۰/۹۹- در پایان این دهه رسید. بنابراین تحریم‌ها بر شاخص کارایی و اثربخشی دولت تأثیر منفی گذاشته است.

نتایج بررسی‌های تحقیق حاضر نشان داد که در دهه ۹۰ شمسی، دولت روحانی در سال‌های آخر دولت خود نیز با بحرانی‌هایی روبه‌رو بود که به‌دلیل دور زدن تحریم‌ها و تحت فشار بودن در موارد متعددی از شفافیت و پاسخگویی سرباز زده و بر خلاف شعارهای انتخاباتی که داشته عملکرد خوبی در این شاخص نداشته است. هرچند به‌دلیل تحریم نبودن بانک‌ها و شفافیت در معاملات در دولت اول خود توانسته نمره خوبی نسبت به دهه گذشته کسب کند و به‌نظر می‌رسد رفع تحریم‌ها توانسته بر این شاخص موثر باشد اما شاخص شفافیت و پاسخگویی ازجمله شاخص‌هایی است که در سال‌های ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰ رو به افول بوده است که نشان دهنده تاثیر فزاینده تحریمها بر کیفیت حکمرانی است.

اعمال مجدد تحریم‌ها و مشکلات اقتصادی حاصل از آن موجب گردید که مشارکت مردم در انتخابات ۱۴۰۰ به‌شدت کاهش یابد که به‌خوبی می‌توان تأثیرپذیری این شاخص از تحریم‌ها را متوجه شد. اگر بُعد اعتراضات سیاسی را نیز بخواهیم بررسی کنیم متوجه می‌شویم که پس از تشدید تحریمها و

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]

افزایش به یکباره هزینه سوخت در ایران توسط دولت، جامعه با اعتراضاتی روبرو شد که منشاء اصلی آن تحریمها و تصمیم سازیهای آنی و نادرست دولت در آن برهه زمانی بود. روی هم رفته به نظر می رسد تحریمها تاثیر گسترده ای بر میزان کیفیت دولت داشته است اما می توان به علل زیر به عنوان مهمترین عوامل موثر بر اثرگذاری تحریمها بر کیفیت حکمرانی در دهه ۱۳۹۰شمسی در ایران اشاره کرد.

۱-ناکارآمدی سیستم اداری و بوروکراتیک دولت

سیستم اداری و بوروکراسی به عنوان یک نظام هماهنگ دیوانسالاری نقش مهمی در کارآمدی و کیفیت حکمرانی دارد که در دولتهای یازدهم و دوازدهم نسبت به اصلاح آن و به کارگیری نخبگان اداری و مدیریتی توجه لازم صورت نگرفت و بر همین اساس آمارهای بانک جهانی نشان داد که دولت در ارایه خدمات مطلوب اداری کیفیت لازم را ندارد. بوروکراسی در نظامهای سیاسی، ابزاری مطمئن برای اداره عمومی کشور و خدمات رسانی مطلوب به جامعه و کاستن از فساد و ویژه پروری است که در دوره مذکور از نمره مطلوبی برخوردار نبوده است. حتی اجرای ناکارآمد خصوصی سازی در گذشته، رانتی شدن نظام اداری و مدیران دولتی را تقویت ساخت و حامی پروری سیاسی را گسترش داد و با گسترش تحریمها در دولت روحانی نیز به تداوم قدرت گروه‌های ذی‌نفوذ اقتصادی در دولت انجامید. توزیع ارز با قیمت ۴۲۰۰ تومان به مدت چندین ماه به افراد و گروه های ذی‌نفوذ اقتصادی، نمونه ای از ناکارآمدی دستگاه اداری و فساد گسترده در این دوره ارزیابی می‌گردد.

۲-تصدی گرایی دولت و بی توجهی به اقتصاد مقاومتی

دخالت دولت در اقتصاد و محدود ساختن نظام بازار یکی دیگر از موانع کیفیت حکمرانی در دولتهای یازدهم و دوازدهم بوده است که با تشدید تحریمها این تصدی گری نیز روندی فزاینده پیدا کرد. قیمت گذاری دستوری و توزیع منابع ارزی میان فعالان اقتصادی و انحصار واردات بسیاری از کالاها بخشی از این تصدی‌گری است که در دوره مذکور نیز تقویت شد. مداخله در نظام اقتصادی جامعه سبب شد که براساس آمارهای مورد بررسی رتبه کیفیت دولت در ایران از میان ۱۹۳ کشور مورد بررسی افول کرده و در سال ۲۰۱۷ به عدد ۱۷۳ برسد. (استوار، ۱۴۰۱: ۱۷۷). ذهنیت نفتی مدیران دولتی موجب انحصار اقتصادی و تصدی گری فزاینده دولت شد و بر همین اساس کارایی نهاد دولت در این دوره کاهش یافت. این تصدی گری فراگیر یکی از موانع جدی در اهتمام دولت به اقتصاد مقاومتی و سیاستهای کلی نظام و

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسات العالم الاسلامي
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]

اصل ۴۴ قانون اساسی تلقی می‌شود. مساله ای که می‌بایست با تمرکز دولت بر ساخت درونی اقتصاد و توانمندسازی بخش خصوصی اقتصاد شکل می‌گرفت.

۳-بی توجهی به بروز ابرچالشهای بخش تامین اجتماعی و بازنشستگی

یکی از اثرگذاریهای نامطلوب تحریمهای بر مردم در دولتهای یازدهم و دوازدهم را می توان در وضعیت بحرانی صندوقهای بازنشستگی و تامین اجتماعی در این دوره جستجو کرد. بی توجهی دولت نسبت به هماهنگ سازی حقوق بازنشسته ها با شاغلین و اثرات فزاینده تورم بر این گروه از جامعه، زمینه های اعتراض فراگیر گروههای مختلف بازنشستگان را فراهم کرد و بر بی ثباتی سیاسی افزود. رسیدگی به وضعیت مالی بازنشسته‌ها و بهینه سازی صندوقهای بازنشستگی و ایجاد سهولت دستیابی بازنشسته ها به خدمات رفاهی و درمانی از وظایف بنیادی تامین اجتماعی است که در این دوره با ندرت منابع و افزایش تورم روندی فزاینده و بحرانی به خود گرفت. اصلاحات بنیادی صندوقهای بازنشستگی و دوری از رانت جویی در انتصاب هیات مدیره‌های شرکتهای تحت پوشش در این صندوقها از مهمترین اقداماتی است که دولت در این دوره نسبت به تغییر رویه‌های پیشین در اداره شرکتها و هیات مدیره‌ها مبادرتی نکرد.

۴-بی توجهی به دیپلماسی راه

به نظر می رسد راه اندازی و تکمیل کریدور ترانزیت شمال - جنوب[1] و توسعه سواحل مکران به عنوان یکی از پروژه های مهم حمل و نقل منطقه ای، با هدف اتصال هند به روسیه و شمال اروپا از طریق ایران و آسیای مرکزی حایز اهمیت است. کریدور شمال - جنوب شامل خطوط ارتباطی کشتیرانی و راه‌آهن است. راه آهن ترانس - کاسپین و مسیر جاده ای که برای حمل و نقل بار میان هند، روسیه، ایران و اروپا و آسیای میانه به کار می رود. این کریدور نه تنها باعث کاهش هزینه ها و زمان حمل و نقل کالا می شود، بلکه فرصت‌های بی نظیری برای همکاری‌های اقتصادی، سیاسی و فرهنگی میان کشورهای عضو فراهم می آورد. بنابراین با توجه به وسعت سرزمینی ایران و اهمیت تاریخی و ژئوپولیتیکی راه‌های ایران برای ترانزیت، راه‌اندازی و بهینه سازی این مسیرها موجب بهره مندی اقتصادی ایران و اتصال کشور به منافع اقتصادی غرب و شبه قاره هند و غرب آسیا و آسیای مرکزی می گردد و مناطق مختلف ایران را به دنیا متصل می سازد و منافع ملی کشورمان را تامین می کند.

1. INSTC

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]

دولتهای یازدهم و دوازدهم از این فرصت برخودار بودند که با تقویت روابط سیاسی و اقتصادی با همسایگان و تمرکز بر ژئوپولیتیک منحصر بفرد ایران نسبت به تقویت دیپلماسی راه و اقتصادی ایران مبادرت کند. تقویت روابط با هند، افغانستان و پاکستان و پیوند ترانزیتی شرق و غرب و شمال و جنوب با تمرکز بر راه اندازی کریدور شمال - جنوب، می‌توانست در کاستن اثرات تحریمهای ایالات متحده آمریکا موثر واقع شود و ایران را از مزیت ژئوپولیتیکی در منطقه و جهان بهره مند سازد که در این زمینه نیز دستاورد چندانی نصیب کشور نشد و حتی مسیرهای ریلی لازم برای اتصال شمال ایران به جنوب مورد اهتمام جدی قرار نگرفت.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]

نتیجه

پژوهش حاضر با بررسی تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر شاخص‌های کیفیت حکمرانی در ایران در دهه ۱۳۹۰ نشان می‌دهد که تحریم‌ها اثرات عمیق و چندبعدی بر ساختار نهادی و عملکرد دولت داشته‌اند. یافته‌ها حاکی از آن است که شاخص‌های اثربخشی دولت، کیفیت مقررات و کنترل فساد بیشترین آسیب را دیده‌اند و توان مدیریتی و ظرفیت اجرایی نهادهای دولتی به طور قابل‌توجهی کاهش یافته است. این امر نشان می‌دهد که فشار اقتصادی نه تنها درآمد و منابع دولت را محدود کرد، بلکه عملکرد نهادی و شفافیت مدیریتی را نیز تضعیف ساخت. سایر شاخص‌ها، مانند حق اظهار نظر و پاسخگویی، ثبات سیاسی و عدم خشونت و حاکمیت قانون نیز تحت تأثیر قرار گرفته‌اند، اما شدت اثر تحریم‌ها بر آن‌ها کمتر بوده است.

این نتایج تأکید می‌کند که تحریم‌ها باید به عنوان ابزاری چندبعدی با پیامدهای اقتصادی و نهادی در تحلیل‌های سیاستگذاری و حکمرانی مورد توجه قرار گیرند. علاوه بر این، ضعف نهادهای مدیریتی و کاهش شفافیت می‌تواند موجب افزایش نارضایتی اجتماعی و فشارهای داخلی بر دولت شود که پیامدهای بلندمدت سیاسی و اقتصادی دارد.

با توجه به یافته‌های پژوهش، پیشنهادهای زیر برای سیاستگذاران و محققان ارائه می‌شود:

۱. تقویت نهادهای اجرایی و مدیریتی: برای کاهش اثرات منفی تحریم‌ها، ارتقای ظرفیت نهادهای دولتی در برنامه‌ریزی، اجرا و نظارت بر سیاست‌ها ضروری است.

۲. افزایش شفافیت و پاسخگویی: ایجاد سازوکارهای شفاف برای گزارش‌دهی عملکرد و کاهش فساد می‌تواند اثرات تحریم‌ها را کاهش دهد و اعتماد عمومی را تقویت کند.

۳. تقویت ثبات سیاسی و اجتماعی: سیاست‌های داخلی که نابرابری را کاهش دهد و کانال‌های مشارکت مدنی و سیاسی را فعال کند، می‌تواند نارضایتی‌های اجتماعی ناشی از فشارهای اقتصادی را مهار کند.

۴. توسعه مقررات انعطاف‌پذیر و کارآمد: بازنگری در قوانین و مقررات اقتصادی و اداری برای پاسخ به شرایط بحرانی و تحریم‌ها، به افزایش اثربخشی سیاست‌ها و کاهش فشارهای اقتصادی کمک خواهد کرد.

۵. سنجش دایمی اثرات تحریمها: مطالعات کمّی و کیفی برای سنجش اثرات بلندمدت تحریم‌ها بر شاخص‌های حکمرانی و تدوین راهکارهای بهبود نهادی توصیه می‌شود.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]

به طور کلی، یافته‌های آماری پژوهش حاضر نشان می‌دهد که تحریم‌ها نه تنها یک ابزار اقتصادی، بلکه یک عامل مؤثر در تغییر ساختار نهادی و کیفیت حکمرانی هستند و مدیریت هوشمندانه و تقویت نهادها می‌تواند پیامدهای منفی آن‌ها را کاهش دهد.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]

منابع

استوار، مجید و استوار مجتبی (۱۴۰۱). تأثیر سیاست‌گذاری دولت بر کیفیت حکمرانی در ایران با رویکرد سیاست‌های کلی نظام، فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، دوره ۱۰، شماره ۴، صص ۶۸۴-۶۶۸.

استوار، مجید (۱۴۰۱). سنگ خارای ایران زمین: شش پژوهش موردی درباره دولت و نخبگان سیاسی، چاپ اول، تهران: نشر نگاه معاصر.

امامقلی‌پور سفید دشتی، سارا. (۱۳۹۳). اثرات تحریم اقتصادی بر بخش بهداشت و درمان با تأکید بر ایران، دومین کنفرانس بین‌المللی اقتصاد در شرایط تحریم، بابلسر.

اندروز، مت، پریچت، لنت و مایکل وولکاک، (۱۳۹۸). توسعه به مثابه توانمند سازی حکومت شواهد، تحلیل، عمل، ترجمه جعفر خیرخواهان و مسعود درودی، تهران، انتشارات روزنه.

حاجیلو، محمد حسین، (۱۳۹۶). بررسی تطبیقی سیاست دولت های پس از جنگ تحمیلی در شاخصه های خصوصی سازی و ادغام در اقتصاد جهانی، رهیافت انقلاب اسلامی، شماره ۴۱.

سیمبر، رضا، ملکی، آزیتا. (۱۳۹۸). بایسته‌های حکمرانی و ایماژهای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در عرصه بین-الملل، سیاست جهانی، دوره ۸، شماره ۴، صص ۳۰۰-۲۶۸.

عبداله، عبدالمطلب، توکل‌نیا، پرویز. (۱۴۰۱). بررسی علل و عوامل کاهش مشارکت سیاسی در انتخابات یازدهمین دوره مجلس شورای اسلامی، جستارهای سیاسی معاصر، دوره ۱۳، شماره ۲، صص ۱۷۷- ۱۴۷.

عرب یارمحمدی، جواد.، اسماعیلی خوشمردان، علی. (۱۳۹۹). شاخص‌های حکمرانی خوب و ارزیابی وضعیت ایران. پژوهشکده امور اقتصاد و دارایی، وزارت امور اقتصاد و دارایی، ناظر علمی: یکتا اشرفی، تاریخ نشر، شناسه گزارش: ۹۹۰۱۰۲۰۰۸۳.

علیخانی، حسین. (۱۳۸۴). تحریم ایران: شکست یک سیاست، ترجمه: محمد متقی‌نژاد، تهران: مؤسسهٔ چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه.

کگلی، چارلز، ویتکف، یوجین. (۱۳۸۴) سیاست خارجی آمریکا: الگو و روند، ترجمه، اصغر دستمالچی، تهران: مؤسسهٔ چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه.

موسوی، سارا، باقری دولت‌آبادی، علی. (۱۴۰۰) تاثیر تحریم‌های اقتصادی بر حقوق سیاسی-اقتصادی و وضعیت سلامت شهروندان کره شمالی، سیاست جهانی، دوره ۱۰، شماره ۱، صص ۲۵۴-۲۲۱.

نودیجه، حسین علی، مطلبی، مسعود.، بای، عبدالرضا. (۱۴۰۰). تحلیل سیاست‌های اقتصاد سیاسی دولت‌های بعد از انقلاب اسلامی بر مبنای الگوی حکمرانی خوب (مطالعه موردی دولت حسن روحانی)، مجله پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی، دوره ۱۲، شماره ۴۹، صص ۷۳-۶۱.

الوانی، سیدمهدی، علیزاده ثانی، محسن. (۱۳۸۶). تحلیلی بر کیفیت حکمرانی خوب در ایران، مطالعات مدیریت بهبود و تحول، دوره ۱۸، شماره ۵۳، صص ۲۴-۱.

وصالی، ساناز، ترابی، مهرنوش. (۱۳۸۹). اثرات تحریم بانک ها بر اقتصاد و سیستم بانکی، ماهنامه بانک و اقتصاد، شماره ۱۱۱، صص ۴۴-۳۸.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]

هالستی، کی جی. (۱۳۷۳). مبانی تحلیل سیاست بین‌الملل، ترجمهٔ بهرام مستقیمی و مسعود طارم سری، تهران: مؤسسهٔ چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه.

همتی، فتحعلی، روان بد، امین.، حقیقی، علی محمد. (۱۴۰۰). بررسی علل کاهش مشارکت سیاسی در یازدهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی ایران، مجله پژوهشهای سیاسی و بین المللی، دوره ۱۲، شماره ۴۸، صص ۲۸۶-۲۶۷.

Dario Laudati, M. Hashem Pesaran (2023). "Identifying the effects of sanctions on the Iranian economy using newspaper coverage", Applied Econometrics, 38 (3). Pages: 271- 294. https://doi.org/10.1002/jae.2947

Farzanegan, M. R., Habibi, N (2025). "The effect of international sanctions on the size of the middle class in Iran", European Journal of Political Economy. 90 (part B). https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2025.102749

Heinrich, C., and Lynn, J. (2000). Governance and Performance: New Perspective, Washington D. C. Georgetown University Press, PP: 68-108.

Kaufmann, D., Kraay, A., & Mastruzzi, M. (2010). "The worldwide governance indicators: Methodology and analytical issues", World Bank.

Mirko Draca & Jason Garred & Leanne Stickland & Nele Warrinnier, (2023). "On Target? Sanctions and the Economic Interests of Elite Policymakers in Iran", The Economic Journal, Royal Economic Society, vol. 133(649), pages 159-200.

United Nations Development Programme (UNDP). (2023). "Human Development Report 2023: Governance and Development", New York: UNDP. https://hdr.undp.org

World Bank. (2021). World wide Governance Indicators (WGI). https://info.worldbank.org/governance/wgi/

World Bank. (2022). World wide Governance Indicators (WGI). https://info.worldbank.org/governance/wgi/

DOI: ۱۰.۲۱۸۵۹/priw-۱۴۰۳۰۳

به این مقاله این‌گونه ارجاع دهید:

استوار، مجید؛ شاه علی، احمدرضا (۱۴۰۳)، «بررسی نقش تحریم‌ها در کیفیت حکمرانی در ایران بعد از انقلاب اسلامی» فصلنامهٔ پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، س۱۴، ش۳، پاییز ۱۴۰۳، صص ۷۷-۵۹.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]